

editorial

carpeta

Un xicotet informe des dels marges, perquè és ací on viu l'ànima

Loris Viviani, IPFee • 5

Promoure, promocionar i crear metodologies novadores en la formació de persones adultes

Clara Arbiol González, Universitat de València • 17

Formació de persones adultes, multiculturalitats i processos d'inclusió

Jordi Vallespir, Universitat de les Illes Balears • 25

contínua

Vigència i vigor de l'educació popular en els inicis del segle XXI

Alfonso Torres Carrillo, Universitat Pedagògica Nacional, Bogotà • 41

persones, territoris i experiències

La dinamització del català a dos centres d'adults de Mallorca

M. Antònia Font, CEPA La Balanguera de Palma • 49

Projecte Elcádiz: una eina per a l'alfabetització

Anna Giner González i Matilde González Ibáñez • 58

El valor de les paraules: reflexions i accions en els processos d'alfabetització en la formació de persones adultes

Pascual Múrcia Ortiz, FPA; TAREPA-PV • 62

El record social i la formació de persones adultes, una aposta urgent

Luz Maceira Ochoa • 70

investigació

Subjectes i poders universitaris. Conflicte, avenir i autoafirmació de la Universitat

Marco A. Jiménez i Ana María Vall Vázquez • 81

arxiu

dialògica

CFA Palau de Mar: l'evolució d'un projecte

Joan Padrós Rodríguez, Montse Abelló Güell, M. Àngels Araujo Alvarez,

CFA Palau de Mar • 109

fotografia

Certamen literari FPA 2003 Almussafes • 121

llibres

El pensament de l'experiència

Anna Rosa Butarelli i Federica Giardini • 123

Sumari

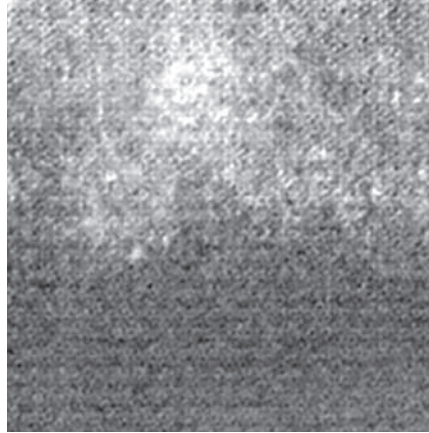
Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugua requerir major informació.

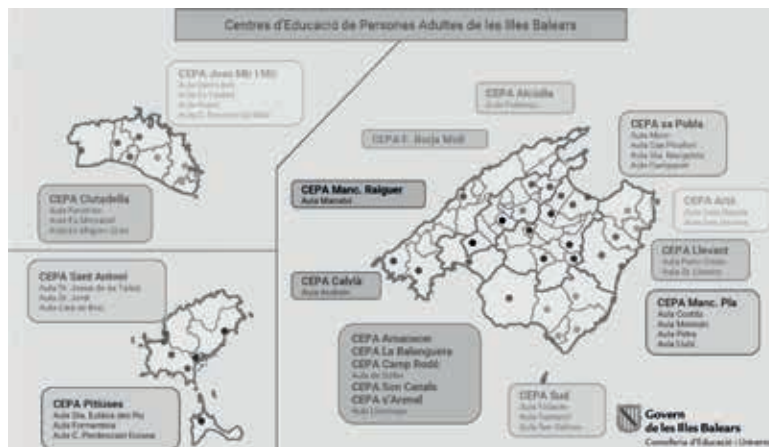

La dinamització del català a dos centres d'adults de Mallorca

M. Antònia Font, professora de llengua catalana i literatura del CEPA La Balanguera de Palma i coordinadora del projecte FiC de normalització lingüística

Per començar direm que actualment, les Illes Balears disposen de 18 centres d'adults, 14 dels quals estan ubicats a Mallorca, 2 a les Pitiüses i 2 a Menorca. Per tal de descentralitzar l'oferta formativa dels CEPA i apropar l'educació a la població adulta la majoria de centres disposen d'aules externes a altres municipis com a extensions dels CEPA seu.

¹ Cassany, Daniel; Luna, Marta i Glòria Sanz. *Ensenyar llengua*. Barcelona: Graó, 9a ed. 2006

² Vilà, Montserrat i Badia, Dolors. *Jocs d'expressió oral i escrita*. Barcelona: Eumo 3a ed. 2016

Tot va començar el curs 2015-2016 quan uns quants professors i professores vàrem coincidir a una formació organitzada per l' STEI Intersindical per promoure l'ús de la llengua oral dins i fora de l'aula. En realitat foren dos cursos d'expressió oral, un amb en Daniel Cassany¹ i l'altre amb na Montserrat Vilà², tots dos doctors en didàctica de la llengua. Ens aportaren noves estratègies i metodologies per treballar l'expressió oral a l'aula i també moltes ganes de posar en pràctica i comentar tot el que anàvem experimentant. En acabar els cursos vàrem pensar que seria bo que continuéssim en contacte i que intentéssim fer un grup de treball permanent per posar en comú la feina, els materials, els recursos i els dubtes i encerts que ens anéssim trobant.

Al voltant d'aquelles dates, la Conselleria d'educació i universitat, des de la Direcció general de formació del professorat i de formació professional (DGFPFP) va fer un nou Pla quadriennal de formació permanent del professorat per al 2016-2020. Aquest pla prioritza la formació a centres (FC) i la formació intercentres (FiC) per davant dels cursos presencials fets als CEPs com s'havia fet majoritàriament fins llavors. Curiosament, el maig de 2016, la conselleria va treure la convocatòria d'una formació a centres o d'intercentres per a la normalització lingüística a realitzar dins el curs 2016-2017. Ràpidament presentàrem un projecte per poder fer feina en equip i treballar amb més profunditat l'expressió oral a l'aula i el foment de l'ús del català dins i fora del centre.

Un grup de docents dels departaments de català de quatre instituts i de dos centres d'adults del municipi de Palma ens ajuntàrem per desenvolupar aquest projecte de dinamització de la normalització lingüística. Ara ens centrarem a explicar-vos la feina feta als dos centres d'adults de Palma, el CEPA Son Canals i el CEPA La Balanguera, durant aquests dos darrers cursos (2016-2018). El primer any hi col·laboraren també tres joves dinamitzadors de l'Associació ESCULL-EDUCA gràcies a la col·laboració de l'Ajuntament de Palma que es va fer càrrec del sou d'aquests valuosos dinamitzadors i el segon any comptàrem amb els dinamitzadors que ens va enviar la conselleria d'educació i universitats.

Perfil dels nostres aprenents

Pel que fa als aprenents dels nivells de català A2, B1, B2, C1, molts dels nostres alumnes són treballadors de la sanitat, zeladors, personal d'infermeria, comares o llevadores, administratius... que volen adquirir la competència en català, que es preparen per ser competents en les dues llengües oficials. Saben que des del 2004 existeix una normativa estatal que regula l'exigència del coneixement de les llengües oficials als seus territoris i que, a les illes, a partir del juny del 2017 el català ha començat a ser un requisit per accedir a una plaça de la sanitat pública. També tenim alumnes jubilats que mai no varen poder aprendre a escriure el català i ara ho volen fer, perso-

nes que treballen a l'administració pública o a l'hoteleria, a educació, a menjadors escolars, a escoletes infantils, persones immigrades que volen conèixer la llengua del territori, que es preparen per aprendre català per si els fa falta per alguna feina dins o fora de l'administració pública, etc.

Per a nosaltres els més important del que tenim al davant són els joves i adults dels nostres centres. Els nostres alumnes són sempre canviants, nous, diferents, especials, amb mil històries per escoltar i per entendre... amb moltes experiències per viure, amb moltes hores per conèixer, per parlar, per conèixer-nos, per saber què necessiten, per fer-nos entendre i per aprofitar aquest temps que ha fet que les nostres vides es creuin i que puguem enriquir-nos de tot allò que tenim per compartir-ho.

La nostra motivació: feina en equip, foment del català i fidelitat a la llengua

Com diuen les rondalles mallorquines... *"I heu de creure i pensar i pensar i creure..."* que una de les coses que més ens va motivar a començar el projecte, va ser la necessitat de rompre l'aïllament amb què ens trobàvem cadascú al seu centre. Pensàrem i creguérem que ens convenia obrir-nos a fer feina amb companyes i companys d'altres centres.

Sabem que els mestres d'infantil i primària tenen més costum de fer feina en equip que el professorat de secundària. Afortunadament al nostre grup comptam amb persones dels dos nivells educatius, com és natural dins els centres d'adults.

Algunes de les primeres constatacions que férem quan iniciàrem el projecte, va ser que nosaltres fèiem una feina amb els nostres alumnes dins i fora de l'aula però que observàvem que, una gran part del claustre de professorat canviava amb molta facilitat de llengua tot i tenir l'acreditació de la competència en català, i malgrat que el projecte lingüístic de centre digués que la llengua vehicular i de comunicació interna i externa era el català. Coincidírem en l'observació que el professorat no era conscient que l'ús de la llengua catalana al centre baixava dia a dia i no fèiem res perquè no fos així, ni com a claustre ni tampoc ho feia l'Administració educativa, per tant la nostra actuació també s'havia de dirigir a la resta de docents per fer-los conscients del model de llengua que són per als nostres alumnes i de la necessitat de no canviar de llengua i practicar la fidelitat lingüística.

Objectius del projecte fic per a la normalització del català

En bon principi nosaltres, el primer any, ens proposàrem cinc objectius a treballar. Ho férem sense partir de cap material preparat prèviament, sense saber ben bé què farien o què podrien fer els dinamitzadors i les dinamitzadores i sense haver posat en comú els principis bàsics i comuns de la nostra acció educativa. Com es diu vulgarment: "ens embolicàrem la manta al cap". Érem els únics centres que ho férem

a Palma. Seríem un Pla pilot i sabíem que, pel camí, faríem tot allò que fes falta per assolir els nostres objectius que, com ja hem dit, eren aquests cinc:

1. Treballar prioritàriament l'expressió oral dels nostres alumnes i introduir noves metodologies i noves dinàmiques a l'aula.
2. Incentivar l'ús del català al centre.
3. Rompre l'aïllament. Fer feina amb altres companyes i companys d'altres centres.
4. Posar en comú necessitats, experiències i possibles solucions.
5. Fer un curs de formació adaptat a les nostres necessitats.

A mesura que hem anat treballant amb aquests objectius inicials hem vist que també treballàvem per

6. Dinamitzar l'ús del català de la comunitat educativa dins i fora del centre.
7. Socialitzar els i les alumnes en català.
8. Promoure la interrelació entre els alumnes.
9. Establir una relació més vivencial amb els nostres alumnes.

El projecte de formació intercentres (FiC) per a la normalització lingüística va ser aprovat pel claustre i el consell escolar de cada centre i forma part de la Programació general anual, d'aquesta manera les persones dinamitzadores queden cobertes per l'assegurança escolar.

Per altra banda, com que és un projecte de formació de 20 hores, segons reconeixen dos crèdits de formació permanent. Aquestes 20 hores es distribueixen de la manera següent: vuit hores de reunions de coordinació i planificació de la feina dels professors i professores que participen al projecte repartides a cada trimestre, vuit hores de formació fetes en divendres i dissabte al matí, dues hores reconegudes de feina on line i dues hores més per fer l'avaluació de les activitats, la feina dels dinamitzadors, l'assoliment dels objectius, el suport de l'Administració educativa i el funcionament global del projecte.

Pel que fa a la formació, vàrem fer un curs de vuit hores amb Montserrat Vilà (UAB Doctora en didàctica de la llengua) durant el curs 2016-2017 i un altre curs de vuit hores amb Pere Comelles del grup GELA de la UB i altra volta amb na Montserrat Vilà, de la UAB, durant el curs 2017-2018.

Els dinamitzadors i dinamitzadores als centres, un tresor i un suport

Durant el primer any, com diem col·loquialment, ens embolicàrem la manta al cap i tiràrem endavant partint de zero pel que fa a tenir els materials o les activitats decidides, preparades o consensuades. Ho anàrem fent dia a dia, setmana a setmana. Durant aquest primer curs disposàrem d'una persona dinamitzadora de la normalit-

zació lingüística (DNL) que va fer unes 30 hores de feina a cada centre d'adults i durant aquest darrer curs hem pogut disposar, gràcies al pagament específic i extraordinari que ha fet la Conselleria d'educació per retribuir la feina d'aquestes persones dinamitzadores, també una persona a cada centre que ha pogut fer unes 130 hores en total, distribuïdes en unes 10 ò 12 hores setmanals durant uns mesos. Per cada deu hores de feina la conselleria els en paga dues més, en concepte de preparació i avaluació de les activitats que programen.

Sempre dic que els dinamitzadors i dinamitzadores de normalització lingüística (DNL) són un tresor i ho són per vàries raons. En primer lloc perquè hem tingut la sort que siguin persones molt preparades, estudiants de filologia catalana, algunes dels darrers cursos, graduades en art dramàtic o que han fet un màster en gestió cultural, mestres de ioga, graduades en filologia catalana que completen horari fent de dinamitzadores... i formades també com a monitores de temps lliure als clubs d'esplai o al moviment escolta i guiatge, coneixedores de diferents dinàmiques de grups i avesats a fer activitats culturals i socialitzadores. I, en segon lloc, perquè són un nou referent que parla català sempre amb l'alumnat i amb la resta de la comunitat educativa i per tant suposen un nou model de comportament lingüístic dins el centre, fidel a la llengua catalana i obert a l'escolta, la integració i la socialització del conjunt de l'alumnat.

Formació per a les 50 persones dinamitzadores de les Illes Balears

Des de la DGFPFP es va fer una sessió de formació conjunta a totes les persones dinamitzadores de NL de totes les illes, abans de l'inici de la seva intervenció als centres. En total durant aquest curs 2017-2018 han estat unes 50 persones, la majoria joves i al·lotes que encara no feien feina. El curs de formació conjunta va ser una bona ocasió per trobar-se i per definir uns quants principis generals d'actuació que el professorat dels centres els demanàvem, entre els quals hi ha la fidelitat lingüística, el no canviar de llengua i parlar sempre en català. També se'ls demana l'acreditació d'un nivell C de català, o al manco un B2 i que siguin conscients i treballin per ser un bon model lingüístic per als alumnes, amb un lèxic lliure de barbarismes, unes estructures gramaticals correctes i una bona fonètica i dicció. No són professors, per això ja hi som nosaltres, però fan activitats lúdiques i socialitzadores en català i han de tenir un bon nivell de català, sobretot pel que fa a l'expressió oral.

A la sessió formativa que es va fer als DNL també se'ls va fer un taller d'actituds lingüístiques i un taller de glosa per fer-los veure que la utilització de la cultura popular pot ser una poderosa eina d'integració i coneixement de la llengua.

Què fan les dinamitzadores i els dinamitzadors de normalització lingüística?

En primer lloc i molt important sempre parlen en català. Les seves activitats en principi s'havien de desenvolupar fora de les hores lectives, posat que les persones

que assisteixen als centres d'adults no poden venir al centre fora de les hores que tenen previstes perquè molts d'ells també fan feina. Per tant dins els centres d'adults els professors que feim classes de llengua catalana, per tal de treballar la llengua oral d'una forma més lúdica i amb una dinàmiques de grup més motivadores, les persones dinamitzadores d'acord amb la programació feta pel professor i d'acord amb allò que han pogut programar conjuntament realitzen un suport dins l'aula, preparen material, proposen diferents dinàmiques i són un suport per al professorat en benefici d'una major participació dels alumnes a l'aula. Per altra banda les persones DNL també fan jocs de taula els temps dels esplais, col·laboren en les sortides extraescolars, ajuden a preparar gimcanes o rutes culturals, fan grups reduïts de conversa, preparen amb els alumnes activitats per a la diada cultural, etc.

I és molt important també que tenguem ben clar que nosaltres no només volem que els nostres alumnes aprenguin el català, el valorin com a la seva llengua o com la riquesa que comporta adquirir una nova llengua, sinó que nosaltres volem dinamitzar l'ÚS del català dins i fora del centre i en definitiva dinamitzar la normalització lingüística a la nostra societat.

Organització i activitats més destacades que s'han fet

Els docents que formam part del Projecte FiC som professores i professors de català del Departament de comunicació. Treballam des d'un enfocament comunicatiu de la llengua, és a dir, treballam les quatre habilitats lingüístiques bàsiques: comprensió oral, escoltar; comprensió escrita, llegir; expressió oral, parlar; expressió escrita, escriure. Ja hem dit que volem sobretot prioritzar el treball d'expressió oral i que, aprofitant que tenim els dinamitzadors, podem incrementar la participació dels joves i adults a l'aula i oferir-los un major temps de pràctica oral. Es tracta d'ensenyar la llengua de forma lúdica dins l'aula i també en entorns reals de comunicació, per això programam activitats fora de l'aula i fora del centre.

Treballam també el valor de la comunicació amb un mateix, amb els altres i amb l'entorn, expressar idees, pensaments, emocions.

Les activitats es fan sobretot als diferents nivells de llengua A2, B1, B2, C1 i a alguns cursos d'ESPA. S'han d'aprofitar les hores que els alumnes són al centre, molts treballen i no disposen de més temps per dedicar a activitats fora de l'horari lectiu.

L'activitat oral i les diferents dinàmiques de grups es fan cada dia i des del primer moment. Hem començat per activitats orals senzilles, incorporant la lectura en veu alta com a pas previ perquè ells comencin a sentir-se parlant en català, té també el valor de fer sentir la seva veu pronunciant una altra llengua que poc a poc coneixeran i parlaran.

Ho feim a través de Jocs d'expressió oral i escrita, logogrifs, jocs lingüístics, paraules encadenades, embarbussaments... amb diferents dinàmiques de grup per propiciar

la interacció entre ells, diferents maneres de presentar-se, de conèixer-se i d'interactuar. Escollim jocs en els quals sigui fonamental l'ús del llenguatge oral així tenim una eina eficaç per fomentar l'ús de la llengua catalana. Hi ha tota una sèrie de jocs de taula que hem fet servir (Dobble, Scrabble, Verbàlia o Dixit) que ens han ajudat a treballar la comprensió i expressió oral en llengua catalana d'una manera divertida i lúdica.

També treballam amb les noves tecnologies: Microrelats a través de twitter. Han d'escriure 140 caràcters que expliquin una idea, un text molt breu amb contingut i que tengui sentit. Cadascú al seu nivell. D'aquesta manera també incentivam l'ús del català dins aquesta xarxa social i la interactuació entre ells en català;

Hem fet relats curts a partir de descripcions de paisatges dels nostres llocs d'origen. Hem posat en marxa una activitat que anomenam Literatura i Instagram. Cada alumne tria un fragment d'un text literari i una imatge que hi tengui relació. Després ho penjen a Instagram. Aquesta activitat disposa d'un temps de preparació previ on es posen a l'abast diferents autors i textos i també es treballa la imatge, l'expressió plàstica, la fotografia, el com l'ésser humà ha reproduït la realitat amb pintures, amb fotografies... fem una anàlisi i una reflexió general del que coneixem, hi aprofundim tant com podem i incentivam també la creativitat personal. Actualment tothom té un mòbil i tothom pot fer fotos, pot pensar i reflexionar què vol fer i què vol dir amb el text i la imatge que ha seleccionat. Finalment ho comparteixen a Instagram i amb la resta de companyes i companys.

Treballam les actituds lingüístiques

Una part important de la nostra feina és treballar la sociolingüística, des del domini lingüístic de la llengua catalana, les seves variants dialectals, la seva història a grans trets, el nom de la llengua, l'estatus legal... fins al treball amb les llengües dels nostres alumnes, les actituds lingüístiques, la fidelitat a la llengua del territori, l'assertivitat lingüística... És important per a nosaltres, en un espai educatiu com és aquest, promoure l'escolta de l'altre, la reflexió, l'aprendre a debatre, a respectar les idees dels altres, el torn de paraula... i a fer-se una idea de les diferents temàtiques d'una forma objectiva i contrastada que col·labori a educar-se en l'esperit crític.

Durant els esplais les persones dinamitzadores han aprofitat per fer Jocs de taula, activitats de lectura a la biblioteca... S'han aprofitat també, per fer activitats en català, els dies de celebració especial com són la celebració a l'hivern dels foguerons de Sant Antoni, la Diada de Sant Jordi, la Diada cultural del centre, el Dia de la Dona... i també les Gimcanes, les excursions, les sortides didàctiques i culturals per fer viure les festes des de dins, fer conèixer la història, el territori i l'entorn natural que els envolta.

Al CEPA Son Canals fa estona que funcionen les parelles lingüístiques i encara hi continuen. S'han fet tallers de teatre amb treball corporal, lectures dramatitzades,

improvisacions. El teatre és un mitjà que els permet expressar-se, explicar històries. Per altra banda, és un recurs que permet als participants potenciar les seves capacitats comunicatives, vèncer les seves pors, la vergonya i superar les dificultats lingüístiques.

Tampoc no ha faltat el taller de gastronomia i el treball amb textos de temes transversals i d'actualitat com el de les migracions per canvis climàtics o conflictes bèl·lics, els refugiats, el medi ambient, la grafologia, les intel·ligències múltiples, l'islamisme, fins a textos triats per treballar els micromasclismes, les llengües del món, etc.

Llengua catalana, cohesió social i igualtat d'oportunitats

S'ha de dir que, com a coordinadora del projecte i després d'haver viscut la legislatura anterior, els atacs del govern Bauzá (PP) a la llengua i la cultura catalanes a les Illes Balears, pens que el discurs del Trilingüisme —que ningú no ha volgut abandonar— ens ha duit a pensar que l'únic debat pedagògic que tenim, pel que fa al tema lingüístic, és el de l'aprenentatge de les tres llengües, com distribuïrem els percentatges d'hores lectives, quin nivell de coneixement s'assolirà, si serem un centre bilingüe o trilingüe... però nosaltres no és només això que volem treballar... volem treballar l'ús del català al centre també, atorgar-li el lloc que li correspon per arribar a la plena normalitat d'ús i de presència social.

I és que quan defensam l'ús del català, no només ho feim perquè l'aprenem, en tinguin un bon domini i el valorin, sinó que ho feim perquè treballam per la cohesió social. Volem que els alumnes estiguin junts, tinguin les mateixes experiències, s'enriqueixin amb les aportacions de tots, visquin dins els centres i no es creïn dos blocs de ciutadans separats per raó de llengua. Independentment de la llengua que parlem cadascun de nosaltres a ca nostra, hem de poder entendre i parlar l'altra llengua oficial i hem de compartir els mateixos espais socials, cívics i culturals de les ciutats, pobles i viles que habitam. És així que sentim que treballam per a l'autèntica cohesió social.

A més a més, és important tenir en compte que la Llei de normalització lingüística de les Illes Balears (LNL 1986), va ser aprovada —en temps d'un govern del PP— per unanimitat i preveu que els alumnes no pugin ser separats per centres per raó de llengua i el Decret 97/1997 que regula l'ensenyament i l'ús del català, preveu que els alumnes tampoc hi puguin ser separats per aules.

Per altra banda quan posam l'èmfasi en l'ensenyament en català hem de ser conscients que també ho feim per garantir la igualtat d'oportunitats dels nostres estudiants. Si saben les dues llengües oficials podran participar socialment a totes les activitats que vulguin, podran acreditar el coneixement del català a l'hora de fer una feina i sentir-se més preparats davant les possibles ofertes de feina. Si tothom el sap i tothom l'aprèn, tothom el pot acreditar i és lliure d'utilitzar-lo quan vol.

La cohesió social, la igualtat d'oportunitats, la integració, la socialització, l'acolliment, l'autoestima... presents i inherents a la normalització de l'ús de la llengua catalana.

El català i la coherència dels projectes educatius del centre

Si sabem on som, què feim, quina és la realitat social, cultural, històrica del lloc on feim feina, entendrem que la llengua pròpia del territori, per davant de les llengües maternes dels joves i adults dels nostres centres, ha d'esdevenir l'eix vertebrador dels nostres projectes educatius de centre (PEC) i l'eix vertebrador del sistema educatiu. D'aquesta manera podem contribuir a la coherència dels PECs.

Són valors compartits per les nostres comunitats educatives que quan defensam el català, defensam la diversitat lingüística i cultural, la nostra i la dels nostres alumnes que vénen de diferents països del planeta, defensam també la pervivència de tot un poble i treballam per la integració, la socialització, l'acolliment de les persones nou vingudes i per l'autoestima dels catalanoparlants dels nostres centres.

FINALMENT, els mestres i professors que treballam per tot això, si és un fet compartit, no ens sentim tan sols, ni tan aïllats, ni tampoc impotents, i sabem que tota llavor germina un dia o altre, a part o banda, al present o al futur... per tant, sembrem! Perquè sembram i sembrarem llavors de pau, de solidaritat, de justícia social i de convivència, perquè la nostra és una didàctica plena de mirades, somriures, afecte, acompanyament i bones paraules.